

Prof. Sakari Melander
15.5.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 204/2024 vp** eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Aluksi

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa rikoslakia (39/1889) ja pakkokeinolakia (806/2011). Kysymys on aserikoksia koskevan sääntelyn uudistamisesta. Rikoslain 41 luvun aserikoksia koskeva sääntely ehdotetaan korvattavaksi uudella luvulla ja sääntelyä muutettaisiin monin tavoin. Keskeisimmät esityksessä ehdotetut muutokset liittyvät törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen kvalifointiperusteiden laajentamiseen sekä sanotun säännöksen vähimmäisrangaistuksen korottamiseen kahdeksi vuodeksi vankeutta, ehdotettuun uuteen ampuma-aseen käsittelyä vakavan rikoksen tekemistä varten koskevaan säännösehdotukseen sekä ehdotettuun pakkokeinolain muutokseen.

Eduskunnan lakivaliokunnan 7.5.2025 lähettämän asiantuntijapyynnön mukaan lakivaliokunnan kuulemisen teemana on hallituksen esityksessä ehdotettu törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen (1. lakiehdotuksen 41 luvun 3 §) rangaistusasteikko. Asiantuntijapyynnössä lakivaliokunta pyytää asiantuntijapyynnössä esitettyjen oikeusministeriön toimittamien tietojen valossa arvioimaan törkeän ampuma-aserikoksen rangaistusasteikkoa suhteessa kyseisen rikoksen rangaistusarvoon sekä muihin rikoksiin ja niiden rangaistusasteikkoihin. Keskityn lausunnossani asiantuntijapyynnössä yksilöityihin kysymyksiin.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Ehdotettu törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko ja siihen liittyvä eduskunnan perustuslakivaliokunnan kanta

1. Esityksen sisältämässä 1. lakiehdotuksessa törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen vähimmäisrangaistus korotettaisiin neljästä kuukaudesta vankeutta kahteen vuoteen vankeutta enimmäisrangaistuksen ollessa voimassa olevan lainsäädännön mukainen neljä vuotta vankeutta. Kysymys on hyvin huomattavasta rangaistusasteikon ankaroittamista koskevasta ehdotuksesta, koska törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen vähimmäisrangaistus kuusin-kertaistettaisiin.

2. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (alun perin PeVL 23/1997 vp, s. 2/II; ks. myös esim. PeVL 9/2016 vp, s. 6, PeVL 56/2014 vp, s. 3 ja PeVL 16/2013 vp, s. 2 ja PeVL 37/2024 vp, 3 kohta). Perustuslaki ei sinänsä aseta tiukkoja rajoja rangaistusten korottamiselle, kunhan muutokset kytketään hyväksyttäviin perusteisiin. Valiokunta on huomauttanut (PeVL 9/2016 vp), ettei perustuslain säätäjän tarkoituksena ole ollut kontrolloida rangaistusjärjestelmän yleistä kehittämistä. Valiokunta on yleisesti todennut lainsäätäjän harkintamarginaalin olevan kriminalisointien suhteen varsin väljä (PeVL 23/1997 vp, s. 2/I). Lisäksi suhteellisuusvaatimus edellyttää ehdotetun rikosoikeudellisen lainsäädännön välttämättömyyden arviointia (PeVL 23/1997 vp, s. 2/II).

3. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on antanut HE:stä 204/2024 vp lausunnon PeVL 7/2025 vp, jossa se on arvioinut esityksessä ehdotettuja rangaistusasteikkoja edellä mainitun oikeasuhtaisuuden kannalta. Arvio kohdistui keskeisesti ehdotettuun törkeää ampuma-aserikosta koskevaan rangaistusasteikkoon. Valiokunta ensinnäkin totesi, että ehdotettu törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen rangaistusasteikon korottaminen on toimenpiteenä erittäin huomattava, mistä muun ohessa seuraisi, että törkeästä ampuma-aserikoksesta tuomittavat vankeusrangaistukset muuttuisivat pääsääntöisesti ehdottomiksi (PeVL 7/2025 vp, 14 kohta).

4. Toiseksi eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että ehdotettu rangaistusasteikko, vankeutta vähintään kaksi ja enintään neljä vuotta, on huomattavan kapea. Tämä saattaa valiokunnan käsityksen mukaan johtaa siihen, ettei törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen soveltamisalaan kuuluvien tekojen moitittavuutta koskevaa arviointia voitaisi toteuttaa tavalla, joka riittävästi erottelisi moitittavuudeltaan erilaiset teot toisistaan. Tällä on erityisesti merkitystä rikoslain 41 luvun 3 §:n 1 momentin 4 kohtaan ehdotetun kvalifiointiperusteen kannalta sen laajentaessa teonkuvauksen vähemmän moitittaviin tekoihin. Esityksessä (s. 37) todettua tukeutumista teon törkeyden kokonaisarvostelulausekkeeseen mahdollisten kohtuuttomien lopputulosten välttämiseksi valiokunta ei pitänyt asianmukaisena. Yleisesti valiokunta totesi, että toteutuessaan ehdotus merkittävästi kaventaisi tuomioistuinten harkintavaltaa rangaistuksen määräämisen suhteen (PeVL 7/2025 vp, 15 kohta).

5. Perustuslakivaliokunta totesi, että rangaistusasteikon tulee mahdollistaa tuomioistuinten toteuttama tietyn teon tunnusmerkistön kattamien tekojen moitittavuudessa ilmenevien erojen riittävä ja oikeudenmukainen huomioon ottaminen. Perustuslakivaliokunta päätyi näin pitämään ehdotettua rangaistusasteikkoa jossain määrin ongelmallisena oikeasuhtaisuusvaatimuksen kannalta, vaikka se ei pitänyt ehdotettua asteikkoa mielivaltaisena eikä sellaisena, että se olisi vaikuttanut lakiehdotuksen säätämisyjärjestykseen. Valiokunta kuitenkin katsoi, että lakivaliokunnan

tulisi valtiosääntöoikeudellisista syistä muuttaa rikoslain 41 luvun 3 §:n seuraamuksia koskevaa sääntelyä (PeVL 7/2025 vp, 17 kohta).

6. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnossa 1. lakiehdotuksen 41 luvun 3 §:n rangaistusasteikosta esitettyä voidaan pitää valtiosääntöoikeudellisesti ja rikosoikeudellisesti erittäin merkittävänä. Vaikka valiokunta ei päätenyt pitämään ehdotettua rangaistusasteikkoa oikeasuhtaisuusvaatimuksen kannalta siinä määrin ongelmallisena, että se olisi vaikuttanut lakiehdotuksen säätämisyjärjestykseen, kysymys on kuitenkin merkittävässä määrin rikosoikeudelliselle lainsäädännölle valtiosääntöoikeudellisia rajoja asettavasta lausunnosta. Perustuslakivaliokunta on käytännössään pitänyt sinänsä selvänä, ettei perustuslaki aseta tiukkoja rajoja rangaistusten korottamiselle, kunhan muutokset kytketään hyväksyttäviin perusteisiin. Valiokunta on huomauttanut (PeVL 9/2016 vp), ettei perustuslain säätäjän tarkoituksena ole ollut kontrolloida rangaistusjärjestelmän yleistä kehittämistä. Valiokunta on todennut lainsäätäjän harkintamarginaalin olevan kriminalisointien suhteen varsin väljä (PeVL 23/1997 vp, s. 2/I). Tämä harkintavalta ei kuitenkaan ole rajaton. Perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 7/2025 vp esittämä on edustava esimerkki siitä, millaisia rajoja perustuslaista johtuu rikoslainsäätäjän toteuttamaan rangaistusten oikeasuhtaisuutta koskevaan harkintaan.

7. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntoa voidaan tulkita niin, että oikeasuhtaisuuden kannalta ongelmallisena voidaan pitää ensinnäkin ja itsenäisesti jo rangaistusasteikon huomattavaa ankaroittamista. Toiseksi ongelmallisena voidaan pitää rangaistusasteikon ankaroittamisen huomattavia seurannaisvaikutuksia. Tässä suhteessa perustuslakivaliokunta mainitsee esimerkiksi sen, että rangaistusasteikko ei käytännössä enää juuri mahdollista ehdollisen vankeuden tuomitsemista. Kolmanneksi perustuslakivaliokunta piti ongelmallisena ehdotetun rangaistusasteikon huomattavaa kapeutta, joka yhdessä moitittavuudeltaan vähäisempiä tekemuotoja koskevan säännöksen lisättäväksi ehdotetun uuden kvalifointiperusteen (1. lakiehdotuksen 41 luvun 3 §:n 1 momentin 4 kohta) kanssa johtaisi siihen, että eri tekojen moitittavuuden arviointia ei enää voisi toteuttaa tavalla, joka riittävästi erottelisi moitittavuudeltaan eriasteiset teot. Tämä taas johtaa perustuslakivaliokunnan omaksuman kannan mukaan tuomioistuinten rangaistuksen määrittämisestä koskevan harkintavallan merkittävään kaventumiseen.

Ehdotuksen arviointi törkeää ampuma-aserikosta koskevan rangaistusarvon kannalta

8. Törkeää ampuma-aserikosta koskevassa säännöksessä tällä hetkellä käytetty rangaistusasteikko, vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta, on rikoslainsäädännössä vakiintuneesti törkeiden tekemuotojen suhteen käytetty. Asteikkoa käytetään muun muassa törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan (rikoslain 11 luvun 10 a §), törkeää vapaudenriistoa (rikoslain 25 luvun 2 §), törkeää varkautta (rikoslain 28 luvun 2 §) ja törkeää kätkemisrikosta (rikoslain 32 luvun 2 §) koskevissa säännöksissä sekä lukuisissa muissa säännöksissä. Jos törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen rangaistusasteikkoa sanotusta asteikosta huomattavasti muutetaan, tällä on selvää vaikutusta rangaistusjärjestelmän oikeasuhtaisuuteen.

9. Käsiteltävänä oleva esitys ei sisällä erityisen kattavia tai painavia perusteita sille, minkä vuoksi törkeästä ampuma-aserikoksesta tulisi lähtökohtaisesti tuomita ehdotonta vankeutta. Esityksessä on sinänsä esitetty perusteita sille, minkä vuoksi ampuma-aserikoksia koskevaan säännöksiin yleisesti ottaen toteutetaan sääntelyn ankaroittamista koskevia muutoksia (HE, esim. s. 44). Esityksessä ei kuitenkaan ole esitetty kattavia tai painavia perusteita törkeää ampuma-aserikosta

koskevan säännöksen rangaistusasteikon merkittävän ankaroittamisen ja kaventamisen välttämättömyydelle. Esityksessä (s. 19–24) esitettyjen tilastotietojen valossa ampuma-aserikosten määrä ei ole kasvanut. Esityksessä ehdotettuja muutoksia perustellaan sen sijaan ainakin jossain määrin spekulatiivisilla ampuma-aserikollisuuden tilannekuvaan ja esimerkiksi Ukrainan sodasta Suomeen mahdollisesti kulkeutuviin aseisiin liittyvillä tiedoilla (HE, s. 103). Lisäksi esityksessä todetaan, että käsitys törkeän ampuma-aserikollisuuden paheksuttavuudesta olisi rikollisuuden luonteen vuoksi muuttunut (HE, s. 104). Esityksessä ei kuitenkaan tarkemmin perustella, minkä vuoksi edellä todetut seikat perustelisivat ehdotetun periaatteellisesti hyvin merkittävän rangaistusasteikkomuutoksen välttämättömyyttä. Esityksessä ei näin juuri esitetä perusteita, jotka ilmentäisivät törkeää ampuma-aserikosta koskevan rangaistusarvon muuttumista.

10. Törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen rangaistusasteikon ilmentämää rangaistusarvoa arvioitaessa on otettava lisäksi huomioon se, minkälaiset ampuma-aserikokset tulisivat arvioitavaksi törkeänä ampuma-aserikoksena. Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen perusteluissa (s. 95) katsotaan, että lähtökohtaisesti vakavimmat törkeänä ampuma-aserikoksena arvioitavat teot liittyvät järjestäytyneisiin rikollisryhmiin tai muuten ryhmissä tapahtuvaan rikolliseen toimintaan. Käytännössä kysymys on voimassa olevaan rikoslain 41 luvun 3 §:ään sisältyvistä kvalifiointiperusteista. 1. lakiehdotuksen 41 luvun 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu uusi kvalifiointiperuste sen sijaan toisi törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen soveltamisalaan aiempaa vähemmän moitittavia tekoja (PeVL 7/2025 vp, 15 kohta).

11. Edellä esitetyin perustein vaikuttaa näin nähdäkseni selvältä, että törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen rangaistusarvossa ei ole tapahtunut sellaisia merkittäviä muutoksia, jotka perustelisivat säännöksen vähimmäisrangaistuksen merkittävän korottamisen. Jos tällaisia olisi, niiden olettaisi liittyvän ennen muuta moitittavimpiin ampuma-aserikoksen tekemuotoihin eli esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvään toimintaan. Tällaisia rangaistusarvoon kytkeytyviä perusteita käsiteltävänä olevassa esityksessä ei kuitenkaan esitetä.

12. Vaikuttaa näin siltä, että törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen voimassa oleva rangaistusasteikko, vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta, parhaiten edelleen kuvastaa törkeän ampuma-aserikoksen rangaistusarvoa.

Ehdotuksen arviointi suhteessa muihin rikoksiin ja niiden rangaistusasteikkoon

13. Rangaistusasteikon oikeasuhtaisuutta on arvioitava myös suhteessa muiden rangaistavaksi säädettyjen tekojen rangaistusasteikkoihin. Esityksessä (s. 53) todetaan, että sellaisia rikoksia, joista säädetty vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, ovat esimerkiksi törkeä raiskaus, lapsenraiskaus, törkeä ihmiskauppa ja törkeä ryöstö. Vaikka näiden säännösten enimmäisrangaistus on ankarampi kuin neljä vuotta vankeutta, törkeä ampuma-aserikos ei moitittavuudeltaan vaikuta rinnastuvan edellä mainittuihin säännöksiin. Lisäksi on huomattava, että esimerkiksi perusmuotoisen ihmiskaupan vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta vankeutta ja törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Voidaan perustellusti katsoa, että törkeä ampuma-aserikos on moitittavuudeltaan edellä mainittuja vähäisempi. Ratkaisevaa merkitystä ei tulisi antaa sille, että esimerkiksi ihmiskaupasta ja törkeästä pahoinpitelystä säädetty enimmäisrangaistus on ankarampi, koska rangaistusasteikon ilmentämä moitittavuus ja eri rangaistusasteikkojen välittämä oikeasuhtaisuus määrittyy keskeisesti myös säädetyn

vähimmäisrangaistuksen perusteella. Rikoslain kokonaisuudessa ehdotettu rangaistusasteikko vaikuttaa näin selvästi epäsuhtaiselta.

14. Kun arvioidaan yleisesti rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen rangaistusasteikkojen ilmentämää eri tekojen keskinäistä moitittavuutta, voidaan kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi rikoslain 21 luvun 5 §:ssä tarkoitetun pahoinpitelyn ja sanotun luvun 8 §:ssä tarkoitetun kuolemantuottamuksen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Samoin rikoslain 25 luvun 1 §:ssä tarkoitetun perusmuotoisen vapaudenriiston enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Jos törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen vähimmäisrangaistus olisi sama kuin keskeisten henkeen ja terveyteen tai vapauteen kohdistuvien perusmuotoisten rikosten enimmäisrangaistus, rangaistusjärjestelmää ei nähdäkseni voitaisi kokonaisuutena pitää oikeasuhtaisuuden vaatimukset täyttävänä.

15. Törkeää ampuma-aserikosta koskeva ehdotettu rangaistusasteikko muodostuisi oikeasuhtaisuuden kannalta ongelmalliseksi myös sen vuoksi, että luvattoman ampuma-aseen hallussapito yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa lienee käytännössä usein tiettyyn vakavampaan tekoon liittyvä niin sanottu liitännäisrikos. Aseen hallussapito voi usein liittyä esimerkiksi rikoslain 21 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun törkeään pahoinpitelyyn tai 31 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun törkeään ryöstöön. Törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus on vuosi vankeutta ja törkeän ryöstön kaksi vuotta vankeutta. Luvattoman ampuma-aseen hallussapito voi liittyä myös rikoslain 25 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun laittomaan uhkaukseen, jonka rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

16. Selvää nähdäkseni on, että jos esimerkiksi törkeässä pahoinpitelyssä on kysymys julkisella paikalla tehdystä luvattomasta ampuma-asetta käyttäen tehdystä teosta, tilannetta, jossa ampuma-asetta käyttäen tehdystä henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta säädetty vähimmäisrangaistus on vähäisempi kuin liitännäisrikoksena tuomittavasta luvattoman ampuma-aseen hallussapidosta julkisella paikalla, on pidettävä epäjohtonmukaisena. Erityisen ongelmalliseksi tilanne muodostuisi laittoman uhkauksen kannalta. Jos laitton uhkaus toteutetaan julkisella paikalla tavalla, jossa henkilö nostaa (luvattoman) aseensa toista vastaan ja uhkaa tätä rikoksella, kysymys on ensisijaisesti yksilön vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen kohdistuvasta rikoksesta, joka tulee arvioitavaksi laittomana uhkauksena. Laittomasta uhkauksesta voidaan kuitenkin tuomita myös sakkorangaistus – vaikka luonnollisesti edellä kuvatun kaltaisessa tilanteessa kysymys olisi suhteellisen moitittavasta laittomasta uhkauksesta (yleisesti on huomattava, että valtaosassa tapauksista laittomasta uhkauksesta on tuomittu sakkorangaistus; ks. Frida Emilia Kuusisto Mäkelä (toim.), *Seuraamusjärjestelmä 2023. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2025*, s. 233) –, mutta laittoman aseensa hallussapidosta julkisella paikalla taas tuomittaisiin jatkossa vähintään kahden vuoden (ehdoton) vankeusrangaistus. Tämänkaltaisen lainsäädäntö johtaa tilanteeseen, jossa rangaistusjärjestelmä ei kokonaisuudessaan täytä oikeasuhtaisuuden vaatimuksia.

17. Edellä esitetyt näkökohdat nähdäkseni varsin selvästi osoittavat, että esityksessä ehdotettu törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko johtaisi vähimmäisrangaistusta koskevilta osin oikeasuhtaisuuden kannalta hyvin ongelmalliseen tilanteeseen. Vaikka rangaistusasteikko ei eduskunnan perustuslakivaliokunnan sinänsä perustellun kannan mukaan ole mielivaltainen, se kuitenkin johtaa tilanteeseen, jossa rangaistusjärjestelmä ei kokonaisuudessaan täytä oikeasuhtaisuuden vaatimuksia. Voitaneen myös arvioida, että sellainen lainsäädäntö, joka käytännössä kategorisesti johtaisi luvattoman ampuma-aseen hallussapidon suhteen ankarampaan

seuraamukseen kuin mitä perusmuotoisesta pahoinpitelystä tai vapaudenriistosta taikka laittomasta uhkauksesta voidaan tuomita, ei vastaisi niin sanottua yleistä oikeustajua.

Vaihtoehtoisten ehdotettujen rangaistusasteikkojen arviointia

18. Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijapyynnössä on tehty selkoa eräistä vaihtoehtoisista törkeää ampuma-aserikosta koskevaksi rangaistusasteikoksi sekä niiden kustannus- ja vankilukuvikutuksista. Asiantuntijapyynnössä on arvioitu seuraavia rangaistusasteikkoja:

vankeutta vähintään 1 vuosi 6 kuukautta – enintään 4 vuotta;
 vankeutta vähintään 1 vuosi 6 kuukautta – enintään 5 vuotta;
 vankeutta vähintään 1 vuosi – enintään 5 vuotta; ja
 vankeutta vähintään 2 vuotta – enintään 5 vuotta.

19. Jos törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään 1 vuosi 6 kuukautta ja enintään 4 vuotta, rangaistusasteikko olisi jonkin verran laajempi kuin esityksessä alun perin ehdotettu. Tämä merkitsisi samalla sitä, että tuomioistuinten harkintavalta rangaistuksen määräämisessä olisi hieman kattavampaa ja törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen kattamien lievempien tekemuotojen moitittavuuden huomioon ottaminen toteutuisi josain määrin alun perin ehdotettua paremmin. Tuomioistuimilla olisi myös mahdollisuus tuomita törkeästä ampuma-aserikoksesta ehdollista vankeutta. Yhdyskuntaseuraamusten tuomitseminen ei sen sijaan rikoslain 6 luvun 11 ja 11 a §:n säännökset huomioon ottaen olisi mahdollista.

20. Toisaalta koska vähimmäisrangaistus olisi vankeutta vähintään 1 vuosi 6 kuukautta ja se olisi näin lähellä rikoslain 6 luvun 9 §:ssä säädettyä ehdollisen vankeuden tuomitsemisen mahdollisuutta koskevaa kahden vuoden rajaa, ehdollisten vankeusrangaistusten määrä ei tulisi oletettavasti olemaan huomattava, kuten asiantuntijapyyntöön liitettyssä oikeusministeriön arviossa on todettu. Vastaavasti on todettava, että teon rangaistusarvon ja rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen keskinäisen oikeasuhtaisuuden kannalta kysymys olisi vähäisestä muutoksesta suhteessa HE:ssä 204/2024 vp ehdotettuun kahden vuoden vähimmäisrangaistukseen. Sen sijaan vähimmäisrangaistuksen korottamista neljästä kuukaudesta vuoteen ja kuuteen kuukautta vankeutta voidaan edelleen pitää erittäin huomattavana rangaistusasteikon ankaroittamisena.

21. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että törkeää ampuma-aserikosta koskevan vähimmäisrangaistuksen muuttaminen esityksessä ehdotetusta kahdesta vuodesta vuoteen ja kuuteen kuukautta vankeutta ei juuri muuttaisi arviointiasetelmaa siitä, miten perustuslakivaliokunta on arvioinut esityksessä ehdotettua vähimmäisrangaistuksen korottamista.

22. Jos törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään 1 vuosi 6 kuukautta ja enintään 5 vuotta, edellä kohdissa 19–21 esitetyt näkökohdat ovat sellaisenaan soveltuvia. Enimmäisrangaistuksen suhteen on huomattava, että viiden vuoden rangaistusmaksimi on Suomessa poikkeuksellinen. Eduskunnan lakivaliokunta on kiinnittänyt tähän huomiota useissa EU:ssa toteutettuun aineellisen rikoslainsäädännön lähentämiseen liittyvien säädöshankkeiden arvioinnin yhteydessä katsoen, että viiden vuoden rangaistusmaksimi ei ole ongelmaton rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden näkökulmasta (ks. esim. LaVM 2/2025 vp, s. 4, LaVL 34/2022 vp, s. 4–5, LaVM 9/2021 vp, s. 4 ja LaVM 29/2014 vp, s. 3 ja niissä mainitut lausunnot).

23. Tässä suhteessa on huomattava, että eduskunnan lakivaliokunta on useasti EU-rikosoikeudellisia direktiivejä koskevia ehdotuksia tai niiden täytäntöönpanolainsäädäntöä taikka EU-rikosoikeutta yleisesti arvioidessaan korostanut, että direktiivin neuvotteluvaiheessa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että direktiivi ei sisällä sellaisia rangaistusasteikkoihin kohdistuvia vaatimuksia, jotka eivät sovi kansallisen rikoslainsäädännön systematiikkaan, ja että rangaistustasojen määrittelyssä tulee kunnioittaa jäsenvaltioiden kansallisten rangaistusjärjestelmien sisäistä johdonmukaisuutta (esim. LaVM 2/2025 vp, s. 4, LaVL 34/2022 vp, s. 4 ja siinä viitatus LaVL 17/2022 vp, s. 5–6, LaVL 2/2022 vp, s. 7, LaVM 9/2021 vp, s. 4, LaVL 7/2021 vp, s. 9–10, LaVL 15/2017 vp, s. 4, LaVM 29/2014 vp, s. 3 ja LaVL 16/2013 vp, s. 3–4). Tässä suhteessa on ollut kysymys nimenomaan viiden vuoden rangaistusmaksimin sisältävästä velvoitteesta, joiden suhteen ei sinänsä ole ollut kansallista liikkumavaraa (esim. LaVM 2/2025 vp, s. 4). Olisi näin epäjohdonmukaista ja lakivaliokunnan vakiintuneen sekä perustellun lausunto- ja mietintökäytännön vastaista katsoa, että kansalliseen lainvalmisteluun perustuen voitaisiin ottaa käyttöön viiden vuoden enimmäisrangaistus, mutta EU:ssa toteutettuun aineellisen rikoslainsäädännön lähentämiseen liittyvässä yhteistyössä vastaavaa enimmäisrangaistusta pidettäisiin rikoslaissa omaksutun systematiikan kannalta ongelmallisena.

24. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että törkeää ampuma-aserikosta koskevan vähimmäisrangaistuksen muuttaminen esityksessä ehdotetusta kahdesta vuodesta vuoteen ja kuuteen kuukauteen vankeutta ja enimmäisrangaistuksen korottaminen viiteen vuoteen vankeutta ei vähimmäisrangaistusta koskevin osin juuri muuttaisi arviointiasetelmaa siitä, miten perustuslakivaliokunta on arvioinut esityksessä ehdotettua vähimmäisrangaistuksen korottamista. Enimmäisrangaistusta koskevin osin se taas johtaisi rikoslaissa omaksuttujen rangaistusasteikkojen kannalta epäjohdonmukaiseen lopputulokseen ja merkittävästi heikentäisi lakivaliokunnan EU:n rikosoikeudelliseen yhteistyöhön liittyen omaksumaa vakiintunutta kantaa. Koska lakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että tietyn EU-direktiivin jatkovalmistelussa on seuraamuksia koskevin osin syytä pyrkiä kansallisen rangaistusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden säilyttämiseen (esim. LaVL 34/2022 vp, s. 5, LaVL 15/2017 vp, s. 4 ja LaVM 29/2014 vp, s. 3/I), tätä argumenttia ei jatkossa voitaisi erityisen uskottavasti esittää, jos viiden vuoden enimmäisrangaistukseen olisi päädytty kansallisin perustein ja EU-oikeudessa asetetusta velvoitteesta riippumatta.

25. Jos törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään 1 vuosi ja enintään 5 vuotta, tuomioistuimille jäisi enemmän liikkumavaraa teon moitittavuuden huomioon ottamisessa. Lisäksi mahdollisuus tuomita ehdollinen vankeusrangaistus olisi suhteellisen realistinen rikoslain 6 luvun 9 §:n sääntely huomioon ottaen. Toisaalta yhdyskuntaseuraamusten tuomitseminen ei rikoslain 6 luvun 11 ja 11 a §:n sääntely huomioon ottaen olisi mahdollista. Vaikutukset rangaistusarvon ja eri rikosten rangaistusasteikkojen ilmentämän keskinäisen moitittavuuden kannalta olisivat tässä vaihtoehdossa vähimmäisrangaistuksen suhteen vähäisimmät. Toisaalta tällöinkin tulisi olla esitettävissä kattavat perustelut siitä, että törkeää ampuma-aserikosta koskevan teon rangaistusarvossa on tapahtunut sellaisia merkittäviä muutoksia, jotka perustelevat vähimmäisrangaistuksen korottamisen neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta. Kysymys on kuitenkin vähimmäisrangaistuksen korottamisesta kolminkertaiseksi. Tällais-takin muutosta voidaan pitää huomattavana.

26. Enimmäisrangaistuksen suhteen vaihtoehtoa vankeutta vähintään 1 vuosi ja enintään 5 vuotta voidaan arvioida samoin kuin edellä kohdissa 22–24 on esitetty.

27. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että törkeää ampuma-aserikosta koskevan vähimmäisrangaistuksen muuttaminen esityksessä ehdotetusta kahdesta vuodesta vuoteen vankeutta ja enimmäisrangaistuksen korottaminen viiteen vuoteen vankeutta muuttaisi vähimmäisrangaistusta koskevin osin jonkin verran arviointiasetelmaa siitä, miten perustuslakivaliokunta on arvioinut esityksessä ehdotettua vähimmäisrangaistuksen korottamista, mutta kysymys olisi edelleen huomattavasta vähimmäisrangaistuksen ankaroittamisesta. Enimmäisrangaistuksen suhteen asteikkoa voidaan pitää ongelmallisena.

28. Jos törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään 2 vuotta ja enintään 5 vuotta, rangaistusasteikko sisältäisi käytännössä kaikki samat oikeasuhtaisuuden kannalta arvioidut ongelmat kuin joihin eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 7/2025 vp kiinnittänyt huomiota. Asteikko olisi enimmäisrangaistuksen korottamisen vuoksi laajempi kuin HE:ssä 204/2024 vp alun perin ehdotettu, mutta se ei mahdollistaisi ehdollisen vankeuden tuomitsemista eikä oikeasuhtaisuusnäkökulmasta niiden lievempien tekojen asianmukaista huomioon ottamista, jotka tulevat törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen soveltamisalaan, jos säännökseen sisällytetään ehdotetun mukaisesti uusi 4 kohdan kvalifiointiperuste. Koska tämä vaihtoehto merkitsisi käytännössä yksinomaan rangaistusasteikon merkittävää ankaroitumista, rangaistusarvon ja rikoslaissa säädettyjen tekojen keskinäisen moitittavuuden kannalta vaihtoehto olisi kaikkein ongelmallisin. Tässä vaihtoehdossa myös törkeyden kokonaisarvostelulausekkeen soveltamiseen kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi kytkeytyvät eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetut ongelmat (PeVL 7/2025 vp, 15 kohta) entisestään korostuisivat. Enimmäisrangaistuksen suhteen vaihtoehto sisältäisi samat ongelmat kuin edellä kohdissa 22–24 on esitetty.

29. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että törkeää ampuma-aserikosta koskeva rangaistusasteikko vankeutta vähintään kaksi ja enintään viisi vuotta ei poistaisi mitään niistä ongelmista, joihin on oikeasuhtaisuuden kannalta kiinnitetty huomiota perustuslakivaliokunnan lausunnossa 7/2025 vp vaan nämä ongelmat entisestään kasvaisivat.

Kokoavia näkökohtia

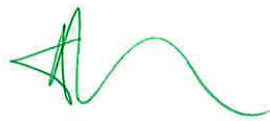
30. Edellä esitetyt näkökohdat huomioon ottaen mikään asiantuntijapyyntöön liitetystä oikeusministeriön esittämistä rangaistusasteikkovaihtoehtoista ei ole oikeasuhtaisuusnäkökulmasta ongelmaton. Vähiten ongelmia liittyy rangaistusasteikkoon vankeutta vähintään vuosi ja enintään viisi vuotta, mutta kansalliseen harkintaan pohjautuvaa viiden vuoden enimmäisrangaistuksesta säätämistä voidaan pitää ongelmallisena ja sillä olisi seurannaisvaikutuksia suhteessa laki-valiokunnan omaksumiin vakiintuneisiin EU-rikosoikeudellista yhteistyötä koskeviin Suomen kantoihin.

31. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyjen tärkeiden oikeasuhtaisuuden vaatimukseen palautuvien näkökohtien kannalta olennaista olisi säätää sellainen rangaistusasteikko, joka mahdollistaa tekojen eriasteisen moitittavuuden asianmukaisen huomioon ottamisen, ottaen huomioon, että törkeänä ampuma-aserikoksena arviotavat teot tulisivat säännökseen ehdotetun uuden kvalifiointiperusteen vuoksi kattamaan aiempaa vähemmän moitittavia tekoja. Lisäksi olennaista oikeasuhtaisuuden kannalta on mahdollistaa tuomioistuinten riittävä harkintavalta rangaistuksen määräämisen suhteen. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, että

teon moitittavuuden suhteen kohtuuttomien rangaistusten välttämistä ei voi rakentaa törkeyden kokonaisarvostelulausekkeen soveltamiseen pohjautuvan mallin varaan.

32. Parhaiten edellä esitettyt näkökohdat toteutuisivat rangaistusasteikossa, jossa vähimmäisrangaistusta korotettaisiin nykyisestä mahdollisimman vähän tai ei lainkaan. Vastaavasti törkeää ampuma-aserikosta koskevaan rangaistusarvoon tai rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen moitittavuuden keskinäiseen oikeasuhtaisuuteen perustuvat näkökohdat eivät puolla törkeästä ampuma-aserikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen korottamista.

Helsingissä 15.5.2025

Sakari Melander
OTT, VT, rikosoikeuden professori